

XIV Міжнародна науково-практична конференція
«Modern stages of scientific research development»,
27-30 грудня 2022 р., Прага, Чехія

Секція – історія

ПРАЗЬКІ ДЕФЕНЕСТРАЦІЇ 1483 та 1524 РР.: ПРИЧИНИ, ХІД, НАСЛІДКИ

Андрусяк Ярослав Ярославович
к.і.н. (Ph.D), доц., доцент кафедри
Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби,
факультету історії та міжнародних відносин,
ВДНЗ «Ужгородський національний університет»
yaroslav.andrusyak@uzhnu.edu.ua

Дефенестрація (від лат. de – із та fenestra – вікно) – акт викидання когось через вікно. Чеський історичний та політичний феномен, що зародився в добу Середньовіччя¹. В історії Чехії більш відомі дві Празькі дефенестрації 1419 та 1618 рр. Зауважимо, що за доби правління у Чеському королівстві династії Ягеллонів (1471–1526 рр.) відбулися ще дві Празькі дефенестрації 1483 р. і 1524 р.

Після гуситських війн на середині XV ст. в Чеському королівстві домінували дві релігійні течії: католики та утраквісти (від лат. utraque species, «під двома видами»). Утраквісти поділялися на поміркованих – чашники (калікстинці) або гусити – і радикальних утраквістів (таборити)².

За правління короля Владислава II Ягеллона (1471–1516) з кінця 1470-х років починаються регулярні конфлікти щодо питання віросповідання та визнання компактатів Папою Римським між католиками і утраквістами.³ Із 1480-х років релігійні сутички набувають ширшого розмаху. Протягом 1482 р. до земель Чеської корони з Італії прибув Санктурінський єпископ із Мірандола – Августин Луціані (1450–1493), який мав вести переговори з

¹ Defenestrace // Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Praha: vyd. J. Otto, 1893. Díl 7. S. 150.

² Čechura J. České země 1437-1526. Jagellonci na českém trůně 1471–1526. Praha : «Libri», 2012. Díl II. S. 174.

³ Palacký F. Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě. Praha : L. Mazáč, 1930. Díl V. S. 109-110; Čornej P., Bartlová M. Velké dějiny země Koruny České (1437–1526). Praha-Litomyšl : Paseka, 2007. Svazek VI. S. 439-440; Macek J. Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526). Praha : Academia, 2001. Díl 1/2. S. 103-104; Denis A. Konec samostatnosti České. Praha : Šolc a Šimáček, 1932. Díl I. S. 135, 137-138.

чашниками щодо питання примирення з Римською курією. Прибуття єпископа викликало дискусії і суперечки⁴.

Всі ці релігійні суперечки стали приводом до «Другої Празької дифенестрації», а причиною стане політична боротьба за владу в Празі. У березні 1483 р. король Владислав II обновили коншельські посади у Празі (до влади прийшли особи, які здійснювали репресії проти чашників). Почалося свавілля з боку коншелів. В ніч з 25 на 26 березня 1483 р. мали відбутися криваві сутички між католиками та чашниками. Ці події призвели до так званої «Другої Празької дифенестрації» 24 вересня 1483 р. чашники зібралися біля Староміської ратуші й ув'язнили коншелів. Двох коншелів було поранено при спробі втекти, а бургомистра Яна Клобоука було викинуто з вікна (йому вдалося пережити падіння). Більш криваві сутички відбулися в Новому місті. П'ятьох коншелів було вбито внаслідок тисняви⁵. 26 вересня 1483 коншелів було присуджено до страти, яку відразу здійснили. Таким чином 26 вересня 1483 р. переворот завершився.

Як наслідок, із 13 по 20 березня 1485 р. відбувся королівський з'їзд у Кутній Горі. Перебіг з'їзду невідомий, але відоме його рішення⁶. Було підтверджено перемир'я та прийняті рішення між католиками та чашниками строком на тридцять один рік. Зауважимо, що в 1512 р. його перезатвердили на «вічні часи». Насправді угода діяла до 1567 р.⁷

Релігійні чвари відродилися з поширення на чеських землях реформаційних ідей. До реальних релігійних суперечок і протиріч справа дійшла в 1521 р. Основна дискусія точилася довкола вчення М. Лютера.

⁴ Macek J. Víra a zbožnost jagellonského věku. Praha : Argo, 2001. S. 118-130; Stawowé pod obojí kraje Hradeckého, znamenajíce nátisky, ježto se dějí straně jejich, vstupují spolu w jednotu. K ochraně své a buskupa Augustina Sankturienského. (Zápis necelý). W Hradci na Labem, 17. Jun. 1482. (Z rkp. Univ. Pražské) / F. Palacký (ed.) Akta veřejná i sněmowní w království Českém od roku 1466 do 1500 // AČ 5. Praha, 1862. S. 409–411.

⁵ Про повстання в Празі 1483 р. Старі чеські літописи (XV– поч. XVI ст.) // Хрестоматія з історії західних і південних слов'ян (Давня доба, Середньовіччя) / Під ред. В.І. Ярового. К. : Либідь, 2011. С. 318; Československé dějiny v datech / M. Buchvaldek. Praha : Svoboda, 1986. S. 159.

⁶ Veselý Z. Dějiny českého státu v dokumentech. Praha : Viktoria publishing, 1994. S. 122-123.

⁷ Čornej P. Dějiny zemi koruny české I. Od příchodu Slovanů do roku 1740. Praha : Paseka, 1993. S. 186-187.

Станом на 1522–1523 рр. поштовх до протистояння дали різні релігійні угруповання, які втрутилися у боротьбу за владу⁸.

Вчення М. Лютера продовжувало поширюватися серед радикальних чашників, які утворили сильну спільноту, названу в історіографії неочашниками. Рух проти лютеран у Чехії був представлений такими трьома відомими панамі: Гавел Цагера, Ян Пашек і коншел Сигізмунд Ванічковський (званий «пан Сіга»)⁹. Між ними було обговорено питання «Празького повстання». Зранку 9 серпня 1524 р. на центральній прощі міста зібралося багато містян. Пан Сіга, заручившись їхньою підтримкою, привселюдно звинуватив присутніх там старост у зраді, захопивши таким чином владу у місті, а бургомистра з іншими урядовцями було кинуте до в'язниці¹⁰. Таким чином відбувся переворот так звана «Третя Празька дефенестрація».

Станом на 1525 р. в Чеському королівстві релігійне питання залишилося відкритим. За таких обставин на з'їзді, який тривав від 25 січня по 10 лютого 1525 р., було прийнято рішення про «єдність та зрівняння віри», якого чашники домагалися вже понад 80 років (підтверджено компактати)¹¹. Можна стверджувати, що на цьому етапі було вирішено релігійне протистояння і зрівняно у правах чашників із католиками.

Отже, спільним приводом для дефенестрацій було релігійне питання, а причиною боротьба за політичну владу. Зауважимо, що релігійні суперечки були тісно пов'язані з політичними проблемами. Протягом правління династії Ягеллонів відбувалися спроби примирення чеської церкви з Папою

⁸ Palacký F. Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě. Praha : L. Mazáč, 1930. Dil V. S. 528.

⁹ Šimák J. Ziga Vaničkovice, účastník bouře pražské r. 1524 // ČČM 78. 1904. S. 33–42.

¹⁰ Bartošova Kronika pražská od léta páně 1524 až do konce léta 1530 : dle dvou rukopisů cis. veřejné knihovny Pražské / K.J. Erben. Praha : Nákladem kněhkupectví Bedřicha Tempského, 1863. S. 145-167; Macek J. Víra a zbožnost jagellonského věku / J. Macek. – Praha : Argo, 2001. S. 114-117.

¹¹ Skýbová A. Česká šlechta a jednání o povolení kompaktát r. 1525 // Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu. Praha : Univerzita Karlova, 1976. S. 99–106; Palacký F. Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě. Praha : L. Mazáč, 1930. Dil V. S. 543-544.

Римським. Основні суперечки точилися довкола питання підтвердження Празьких компактатів. У наслідок «Другої Празької дефенестрації 1483 р.» було укладено Кутногірський релігійний мир 1485 р., а після, так званої «Третьої Празької дефенестрації 1524 р.» Папа Римський підтвердив компактати внаслідок чого було підписано угоду між чеськими католиками і чашниками з одного боку та Римською курією з іншого.

Список літератури

1. Про повстання в Празі 1483 р. Старі чеські літописи (XV– поч. XVI ст.) // Хрестоматія з історії західних і південних слов'ян (Давня доба, Середньовіччя) / Під ред. В.І. Ярового. К. : Либідь, 2011. С. 318.
2. Bartošova Kronika pražská od léta páně 1524 až do konce léta 1530 : dle dvou rukopisů cís. veřejné knihovny Pražské / K.J. Erben. Praha : Nákladem kněhkupectví Bedřicha Tempského, 1863. 375 s.
3. Čechura J. České země 1437-1526. Jagellonci na českém trůně 1471–1526. Praha : «Libri», 2012. Díl II. 423 s.
4. Československé dějiny v datech / M. Buchvaldek. Praha : Svoboda, 1986. 714 s.
5. Čornej P., Bartlová M. Velké dějiny zemí Koruny České (1437–1526). Praha-Litomyšl : Paseka, 2007. Svazek VI. 839 s.
6. Čornej P. Dějiny zemí koruny české I. Od příchodu Slovanů do roku 1740. Praha : Paseka, 1993. 316 s.
7. Denis A. Konec samostatnosti České. Praha : Šolc a Šimáček, 1932. Díl I. 301 s.
8. Defenestrace // Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Praha: vyd. J. Otto, 1893. Díl 7. S. 150. s.
9. Macek J. Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526). Praha : Academia, 2001. Díl 1/2. 561 s.
10. Macek J. Víra a zbožnost jagellonského věku. Praha : Argo, 2001. 488 s.
11. Palacký F. Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě. Praha : L. Mazáč, 1930. Dil V. 578 s.

12. Stawowé pod obojí kraje Hradeckého, znamenajíce nátisky, ježto se dějí straně jejich, wstupují spolu w jednotu. K ochraně swé a buskupa Augustina Sankturienského. (Zápis necelý). W Hradci na Labem, 17. Jun. 1482. (Z rkp. Univ. Pražské) / F. Palacký (ed.) Akta veřejná i sněmowní w králowství Českém od roku 1466 do 1500 // AČ 5. Praha, 1862. S. 409–411.
13. Šimák J. Ziga Vaníčkovíc, účastník bouře pražské r. 1524 // ČČM 78. 1904. S. 33–42.
14. Veselý Z. Dějiny českého státu v dokumentech. Praha : Viktoria publishing, 1994. 543 s.